

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

3 Quæ vitia temperantiæ in genere aduersentur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

Regula
temperan-
tia.

& huius vitæ officia pertinentium necessitate. Ita D. Augustinus lib. de Moribus Ecclesiæ c. 21. *Habet, inquit, vir temperans, in huiusmodi rebus mortalibus & sumentibus, vitæ regulam, utroque T estamento firmatam; ut eorum nihil delingat, nihil per se appetendum putet; sed ad vitæ huius atque officiorum necessitatem, quantum satis est usurpet, utentis modestia, non amantis affectu.* vbi nota illud, *Vita & officiorum necessitatem.* Hieronymus in cap. 44. Ezech. explicans illud, *Et dices ad exasperantem: Caro similiter circumciditur, ut nequaquam faciamus terrena opera, quæ pro necessitate corporis facere compellimur, cibum capere, & potum & somnum, & uti vestibus: quæ tunc circumcidimus, si non ad delicias & ad luxuriam, & ad inerciam, sed ad necessitatem naturæ, & corporis istius sustentaculum cuncta faciamus, qui bibit vinum modicam propter stomachum & frequenter infirmitates, & odit ebrietatem, circumcidit carnem suam, &c.* Idem tradunt alij.

Necessitas
qua.

Hic tamen sub necessitate intelligunt etiam utilitatem & convenientiam. non enim illud solum dicitur necessarium vitæ humanae, eiusque officii, sine quo vivere, aut ea officia obire non potes, sed etiam sine quo non potes commodè & convenienter tuo statui, spectata conditione loci, personarum quibuscumque viuis, & negotiorum occurrentium. Eodem pertinent multæ sententiæ Scripturarum, Ecclesiastici 29. *Initium vitæ hominis aqua & panis, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem.* Initium, id est, caput & summa eorum quæ vitæ hominis sunt necessaria, simili phrasi dictum est Psalm. 110. *Initium sapientiæ timor Domini.* & Psalm. 118. *Principium verborum tuorum veritas.* 1. ad Cor. 7. *Hoc itaque dico, fratres: tempus breve est: reliquum est ut & qui habent uxores, tamquam non habentes sint, & qui gaudent, tamquam non gaudentes, & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur: proterit enim figura huius mundi.* & 1. ad Tim. 6. *Habentes alimenta, & quibus regamur, his contenti simus.* & similia.

Vt autem clariùs quænam sit temperantiæ regula intelligatur,

10
Explicatur
clariùs.

Notandum est, aliam esse eius regulam ut versatur in esculentis & poculentis; aliam ut in veneris. nam alius debet esse finis in horum usu, alius in illorum. Ut igitur circa cibum & potum versatur, eius regula sumenda est ex fine, ob quem illa usurpantur: hic autem est bona corporis valetudo, & mentis ad suas functiones idonea dispositio; quorum utrumque indicavit D. Augustinus illis verbis, *ad vitæ & officiorum necessitatem.* ob hanc enim causam, & quatenus ad hunc finem expedit, secundum rectam rationem est edendum & bibendum; non amplius, nec alio modo: nisi forte in aliquo casu, vbi id necessarium foret ad finem maioris momenti: (v. g. ad euadendam mortem, vel aliud graue malum.) Nec etiam minus, nisi ob similem causam; vel nisi finis altior intendatur, v. g. satisfactio pro peccatis, &c. Ratio est, quia cibus & potus, & omnis voluptas quæ est in illis, à naturâ, seu à Deo naturæ conditore ordinata est ad corporis assiduam, quas calor efficit, ruinas sarcindas; illudque quantum ista mortalitas patitur, in sua integritate & vigore conseruandum. corporis autem bona constitutio est propter animæ functiones; nam si corpus corruptibile aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem; multò magis id fa-

cit si mala affectio accesserit. quare mensura in appetitione, delectatione & usu ciborum seruanda, ex hoc fine sumenda est. Itaque qui plus comedit aut bibit, vel sapiùs, vel alio modo, vel res alias quàm congruit valetudini, aut mentis functionibus, non seruat temperantiæ regulam. Idem dicendum de eo, qui solius voluptatis causâ; vt ex testimonio D. Augustini colligitur. appetere enim vel facere aliquid solius voluptatis causâ, etiamsi ea licita sit, non est opus virtutis, aut vlla laude dignum; quia hoc motiuum non est per se honestum, sed inferioris ordinis; quale etiam in brutis locum habeat.

Qua verò parte versatur in re venerea, temperantiæ regula extra coniugium est, ab his penitus abstinere: in coniugio eatenus vti, quatenus expedit prolis causâ, non voluptatis. vide D. Augustinum lib. de bono coniugali, cap. 6. & 7.

DVBITATIO III.

Quæ vitia temperantiæ in genere aduersentur.

D. Thomas quest. 137.

Respondeo, hæc duo ei aduersari, *Intemperantiam & Stuporem.* hoc D. Thomas vocat

Insensibilitatem; id enim sonat *ἀναισθησία*, quod Latine vitatiùs stupor dicitur. Stupidi enim dicuntur, qui parum sentiunt. Illud opponitur temperantiæ per excessum, hoc per defectum. Stupor enim est, cum quis ita auertatur & fugit delectationes tactus & gustus, vt noliteis vti, quando, vel vbi, vel quantum secundum rectam rationem oportet: quod vitium rarum est. pauci enim in voluptatibus idèd peccant, quòd parum eas expetant, vt Aristoteles ait libro 2. Ethic. cap. 7. Erit peccatum mortiferum, si ex eo pratermittat quis id, ad quod sub peccato mortifero obligatur; quale est reddere debitum coniugi exigenti, sumere cibum ad vitam necessarium. Veniale, si ad illud obligetur sub veniali. Vide Caietanum verb. Insensibilitas. Denique peccatum erit, saltem veniale, quamuis non obligetur, si omnem delectationem gustatus fugere velit, tamquam per se malam & peccatum; nisi ignorantia excuset: quia hoc iudicium est contra rectam rationem, & ex falso fundamento procedit, est enim delectatio illa per se bonum indifferens; non autem bonum vel malum morale. Secus, si ob aliquam iustam causam, v. g. causâ castigandi corporis, satisfaciendi pro peccatis, &c. sicut multi Sanctorum fecèd.

12

Stupor.
Quale peccatum.

Intemperantia (Aristoteli *ἐκπαρσία*) est excessus in concupiscendis vel fruendis delectationibus gustus vel tactus; vt cum appetuntur, vel usurpantur, quando vel vbi non oportet, vel plusquam oportet, vel non eo modo quo oportet, vel quas non oportet. estque peccatum mortiferum; aut veniale, pro conditione materiæ in qua versatur, vt infra ex speciebus eius constabit.

Notandum autem Primò, hoc vitium inter omnia vitia humana esse maximè probrosum & in fame; vt docet Aristoteles 3. Ethic. cap. 12. Ratio est, tum quia homo vincitur à delectationibus infimis, quas cum brutis habet communes; & ita similis fit brutis, & in eorum ordinem redigitur, humanæ naturæ dignitate, & rationis luce

13

Intemperantia.
14
Est vitium
probrosissimum.

veluti extincta, fit mancipium ventris & gulæ, & rerum vilissimarum seruus: à quo enim quis vitus est, huius & seruus efficitur, Apostolo teste; tum quia in illis voluptatibus fruendis, nihil, sicut in aliis vitiis, elucet ingenij, nihil industria, nihil generositatis, nihil quod hominem deceat, sed brutus sine ratione impetus, & cæca sui ad pastum & venerem abiectio. Dixi, inter vitia humana, id est, quæ hominis naturæ aliquo modo sunt conformia; quia magis probrosa sunt quæ à natura humana profus abhorrent; vt delectari esca carnis humana, vel brutorum aut maulorum concubitu: quæ vitia Aristoteli lib. 7. Ethic. c. 5. non sunt humana, sed ferina, vel morbosa, (quia ex prava dispositione, & corrupta phantasia fit vt videantur delectabilia, à quibus natura alias maxime abhorret) & ideo sunt peiora quam simplex intemperantiam. non tamen negat ea ad intemperantiam pertinere: sed potius vult in illis summam intemperantiam esse, vt quæ modum humanum excedat.

15
Esse vitium puerile.

Notandum Secundò, Idem vitium ab Aristotele libro 3. Ethic. cap. 12. ad puerilia vitia referri; quia concupiscentia est similis puero; idque ob quatuor causas, quas ibi attingit. Primò, Quia sicut puer impetu fertur ad ea quæ oblectant, abique rationis directione, ita concupiscentia. Secundò, Puer si suo arbitrio permittatur, crescit in propria voluntate, magisque fit indies rebellis, iuxta illud Ecclesiastici 30. *Equus indomitus euadit durus, & filius remissus euadit princeps*: concupiscentia, si suis motibus linatur, augetur indies, magisque fit rationi refractaria. Tertio, Puer emendatur, si coërceatur: concupiscentia, si coërceatur & comprimatur, ad debitum honestatis modum perducitur. Quarto, Puer debet viuere ex præscripto pedagogi; concupiscentia animæ facultas, ex imperio rationis.

DVBITATIO IV.

Quæ sint partes temperantiæ.

D. Thomas q. 143.

16
Integrantes.

D. Thomas partes triplices statuit huius virtutis, sicut supra fortitudinis; integrantes, subiectiuas, & potentiales. *Integrantes* duas, *verecundiam* & *honestatem*: nam integrum officium temperantiæ duabus partibus constat, fugâ turpitudinis intemperantiæ, & amore decoris temperantiæ: ad fugam turpitudinis iuuat *verecundia*; ad amorem decoris, *honestas*.

17
Verecundia.

Vbi aduerte, *verecundiam* non esse propriè virtutem, sed passionem; dici tamen latè virtutem, quatenus laudabile est fugere turpia & probro digna; quod facit hæc passio. est enim timor probri ex consideratione rei vel facti turpis seu probrosi. Itaque cum probrum fugiat, facit etiam vt vitemus ea quæ probro sunt digna; qualia maxime sunt peccata intemperantiæ: & hac ratione iuuat virtutem temperantiæ, estque aliqualis ad eam dispositio.

18
Honestum.

Honestum in moralibus dupliciter accipitur. Primò, Generatim, & sic conuenit omni operi virtutis: nam ratio honesti moralis consistit in conformitate cum iudicio rectæ rationis, tamquam regulâ operationis naturæ rationalis; & cum ipsa natura rationali vt fundamento illius regulæ.

Hæc autem conformitas rationem virtutis constituit in operibus humanis, ac proinde reperitur in omni actu virtutis: differt autem à ratione delectabilis, quæ est in eodem opere, consideratione. Ratio enim delectabilis in eo sita est, quod aptum sit parere delectationem; ratio honesti, in conformitate cum iudicio recto. Verum hæc est causa & fundamentum illius in opere virtutis: quia delectatio sequitur ex eo, quod obiectum sit conforme. Itaque honestum, cum sit conforme rationi, erit etiam delectabile rationali parti; sicut ea quæ sensibus sunt consentanea, sunt delectabilia parti sensitiuæ: omnis enim delectabilitas nascitur ex conformitate & consensione, vel cum ratione, vel cum sensu, vel cum natura, vel cum aliqua dispositione ingenita, aut acquिता naturæ sentientis, aut intelligentis.

Secundò, Capitur honestum strictè, pro eo in quo peculiari ter elucet decor temperantiæ. hic autem decor elucet, Primò, In operibus temperantiæ: hæc enim habent peculiarem pulchritudinem, quatenus excludunt ea quæ hominem maxime dedecorant, vt sunt voluptates brutorum. Secundò, In ipso habitu virtutis, quatenus ad opera temperantiæ inclinât. Tertio, In quadam inclinatione speciali, quam quidam habent ad castitatem; & alia temperantiæ opera: videntur enim quidam natura casti & sobrii. Si primo modo spectetur, est conditio quædam operum temperantiæ. Si secundo modo, sic potest dici pars temperantiæ; quia reipsa non videtur distingui ab habitu, sed esse ipsemet habitus temperantiæ inadequatè conceptus; quatenus nimirum inclinât ad honestum sui generis. sicut enim sunt duo officia huius virtutis, fugere turpia, & sectari honesta; ita etiam possunt duas eius partes statui vt ad hæc se extendit. Si tertio modo, sic etiam potest dici pars temperantiæ, quia iuuat ad sectandum temperantiæ decus; sicut verecundia iuuat ad fugiendam eius turpitudinem. Vide diuum Thomam qu. 143. ar. 4. vbi satis breuiter & obscure hanc rem expedit.

Partes subiectiuæ, seu species temperantiæ sunt, *abstinentia*, *sobrietas*, *castitas*, & *puicitia*: quod ex D. Thoma sic ostendi potest. Species enim virtutum, distinctionem accipiunt ex ordine ad diuersa obiecta vel materias; materia autem temperantiæ sunt delectationes tactus, quarum duo sunt genera: quædam enim pertinent ad alimentum, quod constat cibo & potu; & in his quoad cibum, est *abstinentia*; quoad potum, *sobrietas*. Alia delectationes pertinent ad vim gignendi; quarum alia est principalis ex ipso actu coniunctionis; & circa hanc versatur *castitas*. Alia secundariæ, ex oculis, tactibus, amplexibus: circa has est *puicitia*.

Ex quibus patet, temperantiam, secundum D. Thomam, non sic esse virtutem specialem, quasi sit species specialissima; (cum alias species sub se complectatur) sed quia non est communis, sicut quando significat communem virtutis conditionem; nec ad materiam alterius generis se extendit.

Partes potentiales temperantiæ sunt virtutes quædam secundariæ, quæ modum illum, quem tenent temperantia seruat in frænanda cupiditate circa maximas & principales voluptates, retinent circa materias secundarias. Itaque omnis virtus refrænans appetitum in aliquid inordinatè tendentem, & efficiens

Delectabile.

Honestum est fundamentum delectabile.

Honestum strictum.

Partes subiectiuæ quatuor.

20

lex.